

FARKLI EĞİTİM MODELLERİ KULLANILARAK UYGULANAN AİLE EĞİTİM VE AİLE KATILIM PROGRAMLARININ EBEVEYNLERİN GÖRÜŞLERİNE ETKİSİNİN İNCELENMESİ¹

EXAMINING THE EFFECTS OF FAMILY EDUCATION AND FAMILY PARTICIPATION PROGRAMS ON PARENTAL VIEWS USING DIFFERENT EDUCATION MODELS

GÜLHAN GÜVEN² - FULYA TEMEL³

Geliş Tarihi: 20.06.2018

Kabul Tarihi: 25.06.2018

ÖZET

Bu araştırma, aile eğitimi ve aile katılım çalışmalarının etkililiği konusunda ebeveynleri bilinçlendirmek amacı ile yapılmıştır. Araştırmada, aile eğitim ve aile katılımı programının etkililiğini deneysel olarak araştırmak amacı ile yarı deneysel, ön test-son test kontrol gruplu desende nitel ve nicel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntem uygulanmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Ankara'daki Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı ilköğretim okullarının anasınıfına devam eden çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır (n=52). Araştırmanın nicel ve nitel boyutuna yönelik çalışma grubunun seçilmesinde amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme kullanılmıştır.

Araştırmada nicel veriler araştırmacı tarafından geliştirilen "Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu", "Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu", yolu ile nitel veriler ise, ebeveynlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem yolu ile toplanmıştır. Araştırmacı tarafından iki öğretmene aile katılımı ve aile eğitimi ile ilgili eğitim verilmiştir. Araştırmanın nicel verilerine ilişkin sonuçlar; Deney 1 de yer alan ebeveynlerin, öğretmenlere yönelik görüşlerinde olumlu oldukları ancak okula yönelik görüşlerinde fark olduğu, karşılaştıkları aile katılım etkinliklerinin çeşitliliğinde artış olduğu saptanmıştır. Deney 2 de yer alan ebeveynlerin, öğretmen ve okula yönelik görüşlerinde son test lehine fark olduğu, karşılaştıkları aile katılım etkinliklerinde "Ebeveyn için Aile Katılımını Değerlendirme Formu" unda son test lehine farklılığın olduğu, ancak ebeveynlerle yapılan görüşmeler sonucunda ebeveynlerin aile katılım çalışmaları ve aile eğitimine yönelik herhangi bir çalışma ile karşılaşmadıkları sonucuna ulaşılmıştır.

¹ Farklı Eğitim Modelleri Kullanılarak Uygulanan Aile Eğitim Ve Aile Katılım Programlarının Okul Öncesi Öğretmenlerinin Uygulamalarına Ve Ebeveynlerin Görüşlerine Etkisinin İncelenmesi isimli doktora tezinden türetilmiştir.

² Dr.Öğr.Üy., Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitim Bölümü, gulhang@gazi.edu.tr

³ Prof. Dr., Gazi Üniversitesi Eğitim Fakültesi, Okul Öncesi Eğitim Bölümü, ftemel@gazi.edu.tr

Araştırmanın nitel verilerine ilişkin sonuçlar; Deney 1 ve 2 de yer alan ebeveynlerin, aile katılımının gerekliliğine inandıkları, aile eğitimi ve aile katılım çalışmalarına katılmada istekli oldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Anahtar Sözcükler: Okul, Aile, Aile Eğitimi

ABSTRACT

This research was conducted with the aim of making parents aware of the effectiveness of family education and family participation studies. In the study, a mixed method was used to experimentally investigate the effectiveness of the family education and family participation program, in which semi-experimental, pre-test and post-test control groups were used together with descriptive and quantitative methods. The study group of the study consisted of parents of children attending kindergartens of primary schools affiliated to the Ministry of National Education in Ankara (n = 52). For the quantitative and qualitative dimension of the study, criteria sampling was used from the purposeful sampling method when the study group was selected.

This research "Opinion Form for Parent Teacher and Instructor", "Form for Evaluation of Family Participation for Parents" and qualitative data by means of semi-structured interviews and observations made with parents were collected by the researcher. The researcher provided training for two teachers, family participation and family education. Conclusions on the quantitative data of the study; Parents in experiment 1 were found to be positive in their views towards teachers but differ in their views towards the school and it was found that there was an increase in the diversity of family participation activities they met. The parents in Experiment 2 were found to be in favor of the final test in their views towards the teacher and the school, and the parents were asked if there was a difference in favor of the final test for the "Participation Evaluation Form for Parents" in the family participation activities they met, but as a result of interviews with the parents, they reached the result that they did not encounter any work.

Results of the qualitative data of the study; Parents in Experiments 1 and 2 reached the conclusion that they believed in the necessity of family participation and were willing to participate in family education and family participation studies.

Key Words: School, Family, Family Education

GİRİŞ

Toplumsal yaşamın sürdürülebilmesi ve çocuğun gelişiminde aile, önemli bir role sahiptir. Çocuk eğitiminin temeli ailede atılmakta, gereksinimleri özellikle anne olmak üzere yakın çevresindeki yetişkinler tarafından karşılanmaktadır. Bu nedenle; günümüzde çocuk merkezli eğitimden ziyade, ailenin de gereksinimlerinin göz önünde bulundurulduğu ve çocuğun gelişimindeki rolünün dikkate alındığı eğitim sistemine doğru geçiş söz konusudur. Çünkü çocuğun ilk öğretmeni olan ailelerin çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda desteklenmesi, toplumun geleceğinin şekillenmesinde önemli rol oynamaktadır.

Aile eğitimi; anne babaları ve çocuğa bakan kişilerin özel bilgi ile çocuk yetiştirme becerileri ve çocukların yeteneklerini geliştirmelerini sağlama süreçleri olarak tanımlanabilir. Çocuğun yaşamda başarılı olabilmesinde, aile eğitimi kadar ailenin de çocuğun eğitime katılımı zorunluluk haline gelmiştir. Eğitimin temeli ailede atılmış olsa da kurumlarda devam eden eğitim sürecinin istenen başarıya ulaşabilmesi için okul aile arasında olumlu ilişkiler kurulması gerekmektedir. Bu olumlu ilişkilerin kurulabilmesi, ailenin eğitime katılımı vasıtasıyla sağlanabilmektedir. Aile katılımı, okulla anne babalar arasındaki çok boyutluluğa dayalı her türlü iletişim ve etkileşim örüntüsü olarak tanımlanmaktadır. Ailenin eğitime katılımı ile ailelerin çocuğun gelişimini takip edebilmeleri, okulun politikası ve programı hakkında bilgi sahibi olabilmeleri ve çocuğun eğitiminin evde de desteklenmesi sağlanmaktadır (Mahoney ve diğ., 1999: 138, Epstein 2002).

Günümüzde, bilginin gelişme ve toplumu dönüştürme süreci ile bunun bir alt nedeni olan teknolojik gelişmeler toplumların "Bilgi Toplumlari" olarak isimlendirilmesine neden olmuştur. Bilgi toplumlarında yaşanan hızlı gelişmeler, bireylerin yaşantılarında buna bağlı olarak da toplumların kültürel, sosyal ve ekonomik yapısında sürekli değişimlere ve gelişimlere neden olurken, günümüz insanının ilgi ve ihtiyaçlarını da değiştirmiştir. Artık, bilgiye ulaşabilen, bilgiyi kullanabilen ve bilgiyi üretebilen insanlara gereksinim vardır. İnsanların bu hızlı değişime uyum sağlayabilmeleri ise ancak eğitimle sağlanabilmektedir (Orhan ve Akkoyunlu, 1999).

Geçmişte anne babalığa ilişkin bilgiler genellikle aile büyüklerinden edinilirken bugün, çekirdek aile biçiminin benimsenmesi ve çalışan annelerin sayısının artması gibi nedenlerle ailelerin çocuk bakımı ve eğitimine ilişkin bilgi ve destek ihtiyaçlarını ortaya çıkarmaktadır. Bu nedenle anne babaların aile içindeki rollerini destekleyecek eğitim programlarının geliştirilerek uygulanması zorunlu hale gelmektedir (Tezel Şahin ve Özyürek 2010: 11). Bu nedenle ailelerin yaşam kalitesini arttırabilmek ve eğitilmiş bireylerin yetişebilmesi için her toplum farklı modeller geliştirerek ailelere ulaşma çabası içerisine girmektedir. Aile eğitim modellerine; ev merkezli eğitim, kurum merkezli aile eğitim programı, Kurumsal Okul Öncesi Eğitimle Bütünleştirilmiş Aile Eğitimi, Ev Okulları, uzaktan eğitim, mobil hizmetler örnek olarak verilebilir.

Ev Merkezli Eğitim

Ev merkezli aile eğitimi çocuğun gelişimi ve eğitiminde aileyi temel almaktadır. Ebeveynler çocuğun yürüme, konuşma gibi birçok gelişimsel beceriyi ve çevresi hakkındaki bilgileri geliştirmeye yardım eden ilk öğretmenleridir. Bu nedenle ev merkezli eğitim, çocuğun bütün

gelişimlerine katkıda bulunan anne babaları bilinçlendirmeyi amaçlamaktadır (Sweet ve Appelbaun 2004:1436, Temel ve Ömeroğlu 1993: 58).

Kurum Merkezli Aile Eğitim Programı

Kurum merkezli aile eğitim programı anne baba ve eğitimci etkileşimine dayanmaktadır. Bu program haftanın belirli günleri kurumda grup toplantıları düzenlenerek anne babaların bilgilendirilmesi şeklinde yürütülmektedir. Toplantıların olmadığı günlerde ise, anne babalara verilen eğitsel materyallerle evde çocukları ile çalışmaları sağlanmaktadır. Ayrıca ayda iki kez eğitimciler ev ziyareti yaparak ailelere teknikler konusunda destek olmaktadır. Kurum merkezli aile eğitimi anne babaların haftanın belirli günleri çocuklarıyla birlikte eğitim kurumlarına gelmeleri şeklinde de yürütülebilmektedir. Bu uygulamada, anne baba eğitime devam ederken, çocuklar başka sınıfta öğretmen rehberliğinde etkinliklere katılabilmektedirler (Çağdaş ve Seçer 2006: 16).

Kurumsal Okul Öncesi Eğitimle Bütünleştirilmiş Aile Eğitimi

Okul öncesi dönemde verilen eğitimin hedeflerine ulaşılabilmesi ve eğitimde kalıcılığın sağlanabilmesi için çocuğun yaşamını, gelişimini ve eğitimini etkileyen iki kurum, yani aile ve okulun iş birliği yapmaları gerekmektedir. Bu iş birliği programda, okul öncesine devam eden çocukların anne babalarına, aynı anda kurumda ve evlerinde eğitim verilmesi şeklinde sağlanmaktadır. Bir başka ifadeyle çocukların eğitim programları ile aile eğitim programının bütünleştirilmesidir. Bu yaklaşımda amaç, çocuğun fiziksel, sosyal, duygusal, zihinsel ve dil gelişimini geliştirerek okulda başarılı olmasını sağlamaktır (Çağdaş ve Seçer 2006: 18. Tezel Şahin ve Özyürek 2010: 148).

Ev Okulları

Ev okulu, dünyanın birçok ülkesinde, modern okula karşı iyi bir alternatif olarak görülmeye başlanan, okul öncesi yaşlardan üniversiteye kadar olan süreci kapsayan bir eğitim seçeneğidir. Ev okulu eğitimi; evde, parkta, müzede, bahçede, markette, kısacası her yerde verilebilmektedir. “Bir okul öncesi yaş çocuğu için bütün dünya öğretici bir deneyimdir” düşüncesi vurgulanmaktadır (Temel ve Çatlak, 2002: 21).

Uzaktan Eğitim

Özellikle coğrafi güçlükler nedeni ile okul öncesi eğitim olanaklarından yararlanamayan çocuklar ve ailelerine çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgilendirmeye yönelik yazılı metinler, kitapçıklar, broşürler, bilgisayar, video kayıtları, televizyon ve radyo bağlantıları aracılığıyla ulaşılması amaçlanmaktadır (Aral 2001:119).

Eğitim hizmetlerinden yararlanmak için bireylerin belirli yaş ve öğrenim düzeylerinde olmaları ve belirli merkezlerde bulmaları gibi zorluklar ortadan kaldırılarak gereksinimlerine uygun öğrenme ortamları sunulabilmektedir ve yüz yüze eğitime göre daha esnek olabilmektedir. Fakat tek yönlü bir iletişim sağlanması nedeniyle ailenin o andaki davranış ve tepkileri belirlenememekte ve hedef kitleye ulaşıp ulaşılamadığı kontrol edilememektedir (Tezel Şahin ve Özyürek 2010:149).

Mobil Hizmetler

Okul öncesi eğitim hizmetlerinden yararlanmayan çocukların yaşadıkları yerlere gezici otobüsler giderek, belirli bir zaman diliminde okul öncesi öğretmeni tarafından, eğitim programı

uygulanarak onları ilköğretime hazırlamayı amaçlamaktadır. Anaokullarının bulunduğu yere parasal ya da ailevi nedenlerle gelmeyen çocuklar için düşünülen gezici anaokulları, aileleri de kapsayan ve çocuk bakımını tüm yönleriyle ele alan bütünleştirici bir programdır. Program çocukların fiziksel, bilişsel, duyuşsal, sosyal gelişimini kültürel özellikleri göz önünde bulundurularak desteklemeye çalışmaktadır (Aral 2001: 120, Tezel Şahin ve Özyürek 2010: 150).

Araştırmanın Amacı

Farklı aile eğitim ve katılım programlarının ebeveynlerin öğretmen ve okula yönelik görüşlerine etkisinin incelenmesi amacıyla yapılmıştır.

YÖNTEM

Araştırmanın Modeli

Bu çalışmada, farklı modellerde aile eğitim ve aile katılımı programının etkililiğini deneysel olarak araştırmak amacı ile yarı deneysel, ön test-son test kontrol gruplu desende nicel ve nitel yöntemlerin bir arada kullanıldığı karma yöntem uygulanmıştır. Araştırma, öğretmene eğitim verilmesi ve öğretmen aracılığıyla ebeveyne aile eğitiminin uygulanması nedeniyle yarı deneyseldir. Araştırmanın hem nitel hem de nicel boyutunun olması nedeniyle “karma yöntem” (mixed method) kullanılmıştır. Nitel ve nicel araştırma yöntemlerinin aynı çalışmada birlikte kullanılması birbirleri ile uyuşan ve bütünleşen veriler elde edilmesini sağlayarak araştırmanın güvenilirliği artmaktadır (Türnüklü, 2001:110).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Ankara’ da ki Milli Eğitim Bakanlığı’na bağlı ilköğretim okullarının anasınıflarına devam eden çocukların ebeveynleri oluşturmaktadır (n=52). Çalışma grubunu oluşturan ebeveynlerin 50’sini anne, ikisini baba oluşturmaktadır. Araştırmanın nicel ve nitel boyutuna yönelik çalışma grubunun seçilmesinde amaçlı örnekleme yönteminden ölçüt örnekleme kullanılmıştır. Çalışma grubu oluşturulurken araştırmacı tarafından belirlenen ölçütler şu şekilde sıralanabilir. Çalışma grubu oluşturulurken Çankaya ilçesinin seçilmesinin nedeni; merkezi olması ve ebeveynlere daha kolay ulaşılabilir olmasıdır. Örnekleme teşkil eden ebeveynlerin çocuklarının anasınıfında olmasına dikkat edilmiştir.

Veri Toplama Teknikleri

Araştırmada nicel ve nitel yöntemler bir arada kullanılmıştır. Nicel veriler araştırmacı tarafından geliştirilen “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”, “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”, yolu ile nitel veriler ise, ebeveynlerle yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler ve gözlem yolu ile toplanmıştır.

Ebeveyn Eğitim Programının Uygulanması

Ebeveyn eğitim programı; aile katılımı ve eğitim programı olmak üzere iki boyuttan oluşmaktadır. Araştırmanın ilk boyutu olan ebeveyn eğitimi, eğitim alan iki öğretmen tarafından gerçekleştirilmiştir. Araştırmanın deney grubunu oluşturan ve eğitim alan deney I grubundaki

öğretmen, 16 ebeveyne araştırmacının yapılandırılmış olarak hazırladığı eğitim programını araştırmacı rehberliğinde uygulamıştır. Eğitim için ebeveynlerle ortak gün ve saat belirlenmiş ve eğitim deney l'in okulunun etüt odasında Salı ve perşembe günleri gerçekleştirilmiştir. Eğitimler Eğitim programı haftada iki oturum olmak üzere toplam beş hafta sürmüştür. Eğitimlerde video kaydı tutulması için ebeveynlerden izin alınarak video kaydı yapılmıştır. Kaydedilen videolar o gün için gelmeyen veliye verilerek izlemeleri istenmiş, izleyip izlemedikleri öğretmen tarafından kontrol edilmiştir. Araştırmacı ebeveyn eğitimi süresince 1, 2, 5, 8, 10 oturumlarda gözlemci olarak katılmıştır.

Verilerin Analizi

Nicel Verilerin Analizi

Deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu” , “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu” ön test puanlarının ve son test puanlarının karşılaştırılması amacıyla Kruskall Wallis testi kullanılmıştır. Deney ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin “ Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”, “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu” nun ön test-son test puanlarının karşılaştırılması amacıyla t testinin nonparametrik (parametrik olmayan) karşılığı olan Wilcoxon işaretli sıralar testi kullanılmıştır.

Nitel Verilerin Analizi

Görüşme

Görüşme yoluyla elde edilen verilerin çözümlenmesinde, betimsel analiz tekniği kullanılmıştır. Araştırmacı, öğretmen ve ebeveynlerle gerçekleştirdiği bireysel görüşmeleri tamamlamış ve betimsel analizin aşamalarına uygun olarak verileri çözümlenmiştir. Gözlem verilerinin analizinde betimsel yöntem kullanılmıştır. Ebeveyn eğitim programının 1, 2, 5, 8, 10. oturumlarda gözlem yapılmıştır. Gözlem sırasında kullanılan gözlem formları ve video kayıtları araştırmacı ve bir uzman tarafından ayrı zamanlarda incelenmiştir. Veriler analiz edilirken eğitim ortamı, eğitimin süresi, konu, kullanılan yöntem ve teknikler dikkate alınmıştır. İki uzman arasında görüş birliği sağlandıktan sonra veriler yorumlanmıştır.

BULGULAR VE YORUMLAR

Nicel Verilere İlişkin Bulgular

Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu Puanlarının Karşılaştırmasına Yönelik Bulgular

Deney 1, deney 2, ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu” ön test puanlarının karşılaştırılması amacıyla Kruskall Wallis testi uygulanmıştır. Ebeveyn için öğretmen ve okula yönelik görüş formunun Ön test puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 1’de verilmiştir.

Tablo 1.: “ Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen ön test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Kruskal Wallis Testi Bulguları

Sıra	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P
1	Deney1	16	30,81			
2	Deney2	16	25,19	2	1.926	.382
3	Kontrol	20	24,10			

Ebeveyn eğitim programı öncesinde deney 1, deney 2 ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin “Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu” ön test puanlarına bakılmıştır. Tabo 1. incelendiğinde Kruskal Wallis testi sonucunda “Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen deney öncesi deney 1, deney 2 ve kontrol grubu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$\chi^2_{(2)}=1.926$, $p>.05$]. Elde edilen analiz sonuçları, deney 1, deney 2 ve kontrol grubu arasında fark olmadığını göstermektedir. Ebeveynlerin görüşlerinin benzer olması ebeveyn eğitime eşit koşullarda başlanması açısından önemlidir.

Deney 1, deney 2 ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin “Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu” son test puanlarının karşılaştırılması amacıyla Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. “Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”nun son test puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 2.’de verilmiştir.

Tablo 2.: “ Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Kruskal Wallis Testi Bulguları

Sıra	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P
1	Deney1	16	17.41			
2	Deney2	16	36.03	2	12.19	.002
3	Kontrol	20	26.15			

Tablo 2. incelendiğinde deney 1 deney 2 ve kontrol grubunun “Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik kruskall

Wallis testi sonuçlarına göre elde edilen son test puanlarının deney 2 lehine anlamlı farklılık gösterdiği görülmektedir [$X^2_{(2)}=12.19$, $p<.05$]. Diğer bir deyişle uzaktan rehberlik modeli ile rehberlik yapılmış deney grubunun, yüz yüze rehberlik sağlanmış deney grubuna göre daha yüksek ortalamaya sahip olduğu belirlenmiştir.

Deney 1, deney 2 ve kontrol grubu ebeveynlerinin “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu” son test puanları karşılaştırıldığında, sonuçların ön test – son test bulguları ile örtüşmektedir. Ebeveynlerin okuldan beklentilerinin ne yönde olacağını bilmemeleri ve her okulun fiziki şartları, yönetimin tutumu, ebeveynlere sunduğu imkânların farklı olması, “Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formunda” deney 2 lehine çıkmasına neden olduğu düşünülmektedir.

Özışıklı (2008), çalışmasında çocukları Boğaziçi Üniversitesi Okul Öncesi Eğitim Merkezine kayıtlı anne-babaların aile katılımına yönelik görüşlerini incelemiştir. Çalışmada anne-babaların merkezin kendi anne-babalık bilgi ve becerilerine katkı sağladığı görüşünde oldukları ve eğer merkez tarafından yönlendirilir ve motive edilirlse çeşitli yollarla gönüllü olmaya istekli oldukları sonucuna ulaşmıştır.

Atabey (2008), yaptığı araştırma da yönetici, öğretmen aile iletişim ve iş birliği aracı geçerlilik güvenilirlik çalışması ve okul öncesi eğitim kurumlarındaki yönetici öğretmenler ile aile arasındaki iletişimi yönetici öğretmen aile bakış açısına göre incelemiştir. Araştırma da okul aile iş birliği, aile katılım çalışmalarından memnun olma düzeylerini kurumun bulunduğu bölge ile ilişkili olduğu sonucuna ulaşmıştır.

Özışıklı ve Atabey’in yaptığı çalışma, ebeveynlerin bilgilendirilmesi, okulun fiziki koşullarını ve yönetimin tutumunun ebeveyn görüşlerinde etkili olması bulgusu ile örtüşmektedir.

Deney1, Deney 2 ve kontrol grubuna ait “Ebeveynin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar testine ait bulgular Tablo 3., Tablo 4., ve Tablo 5’de yer verilmiştir.

Tablo 3. Deney1 “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar testi Sonuçları

Son test – ön test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P
Negatif Sıra	12	9.25	111.00		
Pozitif Sıra	4	6.25	25.00	-2.29	0.026
Eşit	0	-	-		

Tablo 3. incelendiğinde, Deney1 “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir, $z=-2.29$, $p<.05$. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamaları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın negatif sıralar, yani ön test puanı lehinde olduğu görülmektedir.

“Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”, öğretmen nitelikleri ve okulun sağladığı koşullarla ilişkili bir formdur. Formda öğretmene ilişkin özelliklerin bazıları mizaç ile ilgilidir örneğin; öğretmen sevecendir, güler yüzlüdür, iyi bir öğretmen olmak için gerekli bilgi ve beceriye sahiptir vb., okula ilişkin; okul maddi kaynaklar konusunda fikrimi alır, okulun fiziksel özellikleri eğitim için uygundur, kurum yeterli uzman desteği sağlar vb. maddelere yer verilmiştir. Bu nedenle kısa sürede değişim olmadığı düşünülebilir. Ayrıca, Deney 1’de yer alan ebeveynlerin eğitim sonrasında verdikleri cevaptan, öğretmenin niteliğinden ziyade okula yönelik görüşlerinde fark olduğu ve bu görüşlerin son test puanlarına yansıdığı düşünülmektedir. Ebeveynlere, E.E.P.’da okul öncesi eğitim ve erken çocukluk konularında eğitim verilmiştir. Okul öncesi eğitim kurumlarının özelliklerine ilişkin verilen bilgi, ebeveynlerin bilgi düzeylerini arttırarak okulda bulunması gereken özellikleri ve ebeveynlerin okuldan beklentileri konusunda farkındalık yaratmış olabilir. Ebeveynler okulu değerlendirme de en etkili gruptur. Bu nedenle okulun amacı eğitim ilkeleri ve eğitim faaliyetleri hakkında aydınlatılmaya ihtiyaçları vardır (Doğu, 2006). Neyi değerlendireceğini veya beklentilerinin ne yönde olacağı hakkında bilgi düzeyi artan ebeveynlerin daha doğru değerlendirme yapabilecekleri söylenebilir.

Kuzu (2006), çalışmasında okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılımı çalışmalarının anne davranışları üzerindeki etkilerini ve annelerin okul öncesi eğitime yönelik görüşlerine etkisini incelemiştir. Annelere verilen eğitim sonucunda, annelerin anaokulundaki program hakkında bilgilerinin arttığı sonucuna ulaşılmıştır.

Arabacı (2003), tarafından yapılan araştırmada okul öncesi eğitimde annelere uygulanan okul öncesi eğitime katılım programının, annelerin okul öncesi eğitim hakkındaki bilgilerine etkisi incelenmiştir. Deney grubundaki annelerle geliştirilen sınıf içi etkinliklere katılım programından sonra annelerin okul öncesi eğitime ilişkin bilgi düzeylerinin arttığı araştırma sonucunda ortaya çıkmıştır.

Arabacı ve Kuzu’nun yaptığı çalışma, araştırmanın okul öncesi eğitim ve aile katılım çalışmaları konusunda ebeveynlere eğitim verilmesi ile bilgi ve farkındalık düzeylerinin arttığı bulgusu ile örtüşmektedir.

Tablo 4.: Deney2 “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar testi Sonuçları

Son test – ön test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P
-----------------------	---	--------------------	--------------	---	---

Negatif Sıra	2	9.75	19.50		
Pozitif Sıra	14	8.32	116.50	-2.51	0.012
Eşit	0	-	-		

Tablo 4. incelendiğinde, Deney 2 için “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen deney öncesi ve sonrası puanları arasında .01 düzeyinde anlamlı bir farklılık bulunduğu görülmektedir, $z=-2.51$, $p<.05$. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamaları dikkate alındığında, gözlenen bu anlamlı farklılığın pozitif sıralar, yani son test puanı lehinde olduğu görülmektedir.

Deney 2’de yer alan ebeveynlerin “Ebeveyn için Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu” sonucunda ön test-son test puanları arasında anlamlı farkın olduğu görülmektedir. Bu durumun deney 2 de yer alan ebeveynlerin okuldan beklentileri ve okulun onlara sağlaması gereken koşullar hakkında bilgi düzeylerinde herhangi bir değişiklik yaratacak eğitim almamalarına rağmen, anlamlı farkın çıkması ebeveynlerin “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”da ideal olan görüşlerini yansıtmalarından kaynaklandığı düşünülebilir. Deney 2’de yer alan öğretmene uzaktan eğitim modeli ile rehberlik sağlanmasına rağmen E.E.P.’nı uygulamadığı, ebeveyn ve öğretmen görüşleri sonunda ortaya çıkmıştır.

Tablo 5: Kontrol grubu “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar testi sonuçları

Son test – ön test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	P
Negatif Sıra	8	7.56	60.50		
Pozitif Sıra	11	11.77	129.50	-1.39	0.164
Eşit	1	-	-		

Tablo 5. incelendiğinde, kontrol grubu için “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu”ndan elde edilen deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı görülmektedir ($z=-2.51$; $p>.05$).

Kontrol grubu ebeveynlerin “Ebeveyn İçin Öğretmen ve Okula Yönelik Görüş Formu” fark puanlarının sıra ortalamalarında fark olmamasının nedeni, bu grupta yer alan ebeveynlere hiçbir

eğitim verilmemesi olabilir. Öğretmenin sahip olması gereken nitelikleri ve okulun kendilerine sağlaması gereken koşullar hakkında fikir sahibi olmayan ebeveynlerin, görüşlerinde duygularını ön planda tutabilecekleri düşünülebilir.

Kuzu (2006), Okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmalarının anne davranışları üzerindeki ve annelerin okul öncesi eğitime yönelik görüşlerini incelediği çalışmada, kontrol grubunda yer alan annelerin okulun fiziki koşullarına ilişkin görüşlerinde fark olmadığını ortaya koymuştur. Araştırma, kontrol grubunun görüşlerinde anlamlı fark olmamasını desteklemektedir.

Ebeveyn için Aile Katılımını Değerlendirme Formu Puanlarının Karşılaştırılmasına Yönelik Bulgular

“Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu” deney 1, deney 2 ve kontrol grubu için ön test puanlarının karşılaştırılması, son test puanlarının karşılaştırılması ön-test son-test puanlarının karşılaştırılması sırası ile verilmiştir.

Deney 1, deney 2, ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu” ön test puanlarının karşılaştırılması amacıyla Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Aile katılım formunun Ön test puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 6.’de verilmiştir.

Tablo 6: “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen ön test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Kruskal Wallis testi sonuçları

Sıra	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	X^2	P
1	Deney1	16	19,00			
2	Deney2	16	28,47	2	5.918	.052
3	Kontrol	20	30,93			

Tablo 6 incelendiğinde Kruskal Wallis testi sonucunda “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen deney öncesi deney 1, deney 2 ve kontrol grubu puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olmadığı görülmektedir [$X^2_{(2)}=5.918$, $p>.05$].

Ebeveyn eğitim programı öncesinde deney 1, deney 2 ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin ön test puanlarına bakılmıştır. Ön test puanları sonucunda “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu” sonucunda anlamlı bir fark olmadığı tespit edilmiştir. Görüşlerinin benzer olması ebeveyn eğitime eşit koşullarda başlanarak araştırmanın güvenilirliğini etkilemesi bakımından önemlidir.

Deney 1, deney 2, ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu” son test puanlarının karşılaştırılması amacıyla Kruskal Wallis testi uygulanmıştır. Ebeveyn için Aile katılımını değerlendirme formunun son test puanlarının karşılaştırılmasına ilişkin bulgular Tablo 7.’de verilmiştir.

Tablo 7: “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Kruskal Wallis testi sonuçları

Sıra	Grup	n	Sıra Ortalaması	sd	χ^2	P
1	Deney1	16	42.88			
2	Deney2	16	23.44	2	29.29	.000
3	Kontrol	20	15.85			

Tablo 7. incelendiğinde Kruskal Wallis testi sonucunda “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen deney 1, deney 2 ve kontrol grubuna ait son test puan ortalamaları arasında anlamlı bir farklılığın olduğu görülmektedir [$\chi^2_{(2)} = 29.29$, $p < .05$]. Bu farklılığın deney 1 lehine olduğu görülmektedir. Diğer bir deyişle aile katılımı ve aile eğitimi konusunda öğretmene yüz yüze rehberlik modeli uygulandığında, uzaktan rehberlik modeli uygulanan öğretmene göre daha başarılı olduğu belirlenmiştir.

Sonuç olarak öğretmen eğitim programına katılan öğretmenlerin aile katılımı konusunda bilgi düzeylerinin arttığı görülmüştür. Fakat deney 2’nin çeşitliliğinin artmasına rağmen uygulama yapılmadığı doküman incelemesi sonucunda tespit edilmiştir. Deney 1 de yer alan öğretmenin ise, aile katılımı çalışmaları konusunda aldığı eğitimi uygulamalarına yansıtılabildiği ve model 1’in daha etkili olduğunu göstermektedir.

Deney 1, Deney 2 ve kontrol grubuna ait “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen ön test ve son test puanlarının karşılaştırılması amacıyla yapılan Wilcoxon İşaretli Sıralar testine ait sonuçlara Tablo 8., Tablo 9. ve Tablo 10’da yer verilmiştir.

Tablo 8: Deney1 “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son test – ön test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	0	0.00	0.00		
Pozitif Sıra	16	8.50	136.00	-3.52	0.000
Eşit	0	-	-		

Tablo 8 incelendiğinde, Deney1 için “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir, $z=-3.52$, $p<.01$. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamaları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son test puanı lehinde olduğu görülmektedir.

Tablo 9: Deney2 “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son test – ön test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	z	p
Negatif Sıra	5	3.20	16.00		
Pozitif Sıra	9	9.89	89.00	-2.29	0.022
Eşit	2	-	-		

Tablo 9. incelendiğinde, Deney2 “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir, $z=-2.29$, $p<.05$. Fark puanlarının sıra ortalamaları ve toplamaları dikkate alındığında, gözlenen bu farkın pozitif sıralar, yani son test puanı lehinde olduğu görülmektedir.

Tablo 8 ve 9 incelendiğinde deney grubundaki ebeveynlerin “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu” puan ortalamalarının son test lehine olduğu ve anlamlı bir fark yarattığı görülmektedir. Bu farkın deney grubundaki öğretmenlerin uyguladığı aile katılım çalışmalarının çeşitliliğinin artmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Bu çeşitliliğin artmasında, deney grubunda yer alan öğretmenlere “aile katılımı etkinlikleri, aile eğitimi, iletişim, algılarımız,

duygular, okul öncesi eğitim programı, davranış değiştirme, problem çözme” konularında eğitim verilmesinden kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğretmenlere verilen eğitimde, aile katılım çalışmalarında kullanabilecekleri teknik ve yöntemler hakkında bilgi verilmiş ve uygulama yapma fırsatı tanınmıştır. “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”, eğitimle daha ilgili bir formdur. Formda literatürde yer alan aile katılım etkinliklerine yer verilmiştir. Aile katılım çalışmaları literatürde aile eğitim etkinlikleri; Eğitim Toplantıları, Konferanslar, Aile İletişim Etkinlikleri; Telefon Görüşmeleri, Kitapçıklar, Ses/Görüntü kayıtları, Duyuru panoları, Bülten, Haber Mektupları, Yazışmalar, Portfolyo Dosyaları, Okul Ziyaretleri, Geliş Gidiş Zamanları, İnternet, Dilek Kutusu, Ebeveynin Eğitim Etkinliklerine Katılımı, Ev Ziyaretleri, Yönetim ve Karar Verme Sürecine Katılım etkinliklerinden oluşmaktadır (Temel ve Diğerleri 2010: 328). Eğitim öncesinde deney grubunda yer alan öğretmenlerin, aile katılımından, haber mektupları, telefon görüşmeleri, geliş gidiş saatleri etkinliklerine yer verdikleri ebeveyn ve öğretmen görüşmeleri sonucunda ortaya çıkmıştır. Eğitim sonrasında ise deney 1’de yer alan öğretmenin literatürde yer alan aile katılım çalışmalarının hepsini uyguladığı doküman incelemeleri ve görüşmeler sonucunda ortaya konmuştur. Deney 2 de yer alan öğretmenin ise aile katılımı çalışmalarına ilişkin dokümanlarının olmadığı tespit edilmiştir. Ebeveynlerle yapılan görüşmelere yönelik sonuçlarda öğretmenin sınırlı etkinlik kullandığı yönünde çıkmıştır. Bu durumda deney 1 ve deney 2’te araştırmacı tarafından uygulanan eğitim programı sonucunda bilgi düzeylerinde artış olduğu, bununla birlikte ebeveynlerinde aile katılımı konusunda bilgi düzeylerinin arttığının göstergesi olabilir. Ancak deney 1’deki ebeveynlerin son test puanlarının deney 2 ye göre daha yüksek olması deney 1 e aile katılımı çalışmalarında yüz yüze rehberlik yapılmasından kaynaklandığı düşünülmektedir. Öğretmenler aile katılım çalışmaları ile ilgili eğitim almış olsalar da uygulamayı nasıl yapacakları ile ilgili sıkıntı yaşamaktadırlar. Bu durum öğretmenlerin aile katılım çalışmalarının uygulanmasında rehberliğe ihtiyaç duyduklarının göstergesi ve model 1’in daha etkili olduğu sonucuna varılabilir.

Işık (2007), okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen okul-aile iş birliği çalışmalarını anne-baba görüşlerine dayalı olarak incelemiştir. Araştırma sonucunda okul tarafından en sık yer verilen çalışmaların yüz yüze görüşmeler olduğu belirlenmiş buna karşın telefon görüşmeleri, konferans ve seminerler, ev ziyaretleri, dilek ve şikâyet kutusu ile aile tanışma kaynaşma toplantılarının hiçbir zaman düzenlenmediği tespit edilmiştir.

Köksal Eğmez (2008), çalışmasında okul öncesi eğitim kurumlarının topluma etkileri ve değişen aile yapısı ile anne-babaların çocuk yetiştirme tutumlarının alınan eğitimle nasıl şekilleneceğini incelemiştir. Araştırma sonucunda ebeveynlerin görüşlerinden yola çıkarak öğretmenlerin aile katılım çalışmalarını uygulamada çok yeterli olmadıkları saptanmıştır.

Işık ve Köksal Eğmez’in çalışmaları, araştırmanın öğretmenlerin aile katılım çalışmalarında sınırlı yöntem ve teknik kullanmaları ve aile katılım çalışmalarında kullanılan yöntem teknikleri uygulamalarında rehberliğe ihtiyaç duydukları bulgusu ile örtüşmektedir.

Tablo 10: Kontrol grubu “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen ön test ve son test puanlarının karşılaştırılmasına yönelik Wilcoxon İşaretli Sıralar Testi Sonuçları

Son test – ön test	N	Sıra Ortalaması	Sıra Toplamı	Z	p
Negatif Sıra	11	8.41	92.50		
Pozitif Sıra	8	12.19	97.50	-0.10	0.920
Eşit	1	-	-		

Tablo 10. incelendiğinde, kontrol grubu “Ebeveyn İçin Aile Katılımını Değerlendirme Formu”ndan elde edilen deney öncesi ve sonrası puanları arasında anlamlı bir fark olmadığı, ($z=-1.39$, $p>.0.5$) görülmüştür.

Kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin “Ebeveyn için Aile Katılımını Değerlendirme Formu” ön test- son test puanları arasında fark olmadığı ortaya çıkmıştır. Bu durum, kontrol grubunda yer alan öğretmene deney 1 ve deney 2’ e verilen eğitim ile benzer bir eğitim verilmemesinden kaynaklanabilir. Öğretmenler; aile eğitimi ve aile katılımına yönelik lisans dersleri almalarına ve 2006 okul öncesi eğitim programı kitabında bu konunun detaylı olarak vurgulanmasına rağmen, bilgilerini uygulamaya yansıtamadıkları gözlenmektedir. Deney 2 ve kontrol grubunun sonuçları öğretmenlerin aile eğitimi ve aile katılım konusunda uygulamaya yönelik yüz yüze rehberliğe ihtiyaç duyduklarını göstermektedir.

Nitel verilere ilişkin bulgular

Ebeveynlerin aile eğitimi ve aile katılımı konusundaki görüşleri ile ilgili sonuçlar

Araştırmaya alınan üç okuldan deney1, deney2 ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerden tesadüfi yöntemle seçilen altı ebeveynle görüşme yapılmıştır. Ebeveynlerle eğitim öncesinde ve eğitim sonrasında aile katılım çalışmalarının gerekliliğine ilişkin düşünceleri, aile katılımına ilişkin ne tür çalışmalarla karşılaştıkları; uygulanan aile katılımı çalışmalarının ebeveyn, çocuk ve öğretmen açısından katkılarının neler olduğuna ilişkin düşünceleri; aile katılımına ilişkin öğretmenlerden bekledikleri, öğretmen ve ebeveyn açısından aile katılımını güçleştiren koşullarının neler olduğu sorulmuştur.

Nitel verilere ilişkin bulgular

Ebeveynlere eğitim öncesi aile katılım çalışmalarının gerekliliği hakkındaki düşünceleri sorulmuş ve ebeveynler cevaplarını şu şekilde belirtmiştir.

Deney I de buluna birinci ebeveyn *“Sınıfa farklı ailelerin girmesi çocuklarımızın bizi kıyaslamasını kazandırdığına inanıyorum”*

İkinci ebeveyn, *“Çocuğum beni yanında gördüğü zaman daha mutlu oluyor”*

Üçüncü ebeveyn, *“Çocuğumun gelişim sürecinde benim göremediğim şeylerin başka bir gözle aktarılması için gerekli”* cevaplarını vermişlerdir.

Deney II de yer alan birinci ebeveyn *“Çocuğumun yaptıklarını gözümle görüyorum hem de bilinçleniyorum.”*

İkinci ebeveyn *“çocuğum hakkında bilgi alışverişi yapıyoruz. Çocuğum hakkında bilgi aktarılması, bizim hocaya yönlendirme yapmamızı sağlıyor.”*

Üçüncü ebeveyn *“çocuğum hakkında daha çok bilgi edinmek için gereklidir”*

Kontrol grubundaki ebeveynler ise bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

Birinci ebeveyn, *“Okul, aile birinden biri eksik olduğu zaman olmuyor. Beraber gitmesi gerekiyor. Öğretenle kurduğunuz diyalog çocuğun gelişimine yansıyor”*

İkinci ebeveyn *“Yapılandan haberdar olmak için gerekli olduğunu düşünüyorum”*

Üçüncü ebeveyn *“Okulda neler yapıldığını öğrenmek ve çocuğuma katkı sağlayabilmek için gerekli olduğunu düşünüyorum”*

Aile katılım çalışmalarının gerekliliği hakkındaki düşüncelerini eğitim sonrasında tekrar sorulmuş deney grubundaki ebeveynler şu şekilde belirtmiştir.

Deney I grubunda yer alan birinci ebeveyn *“Çocuğumuz ile ilgili neler yapıldığı, çocuğumuzun kendine olan güvenini arttırmak için, davranışlarımızı geliştirmek, eksik olan yanlarımızı tamamlamak için gerekli olduğunu düşünüyorum.”* ikinci ebeveyn *“Hareket ve davranışlarımızın yanlışlığını fark ettim ve düzeltmeye çalışıyorum.”* Üçüncü ebeveyn *“Öğretmen çocuk ve aile diyalogunu kolaylaştırdığı için gerekli olduğunu düşünüyorum.”* Deney II grubunda yer alan birinci ebeveyn aynı soruya *“Öğretmenin bize yardımcı olması, çocuğum için gerekli olduğunu düşünüyorum”* ikinci ebeveyn *“Çocuğum hakkında bilgi almam açısından önemli”* üçüncü ebeveyn ise *“Öğretmenimizden çocuğumuz hakkında bilgi almak ve bazı konularda bilgilenmek için gerekli olduğunu düşünüyorum”*

Kontrol grubundaki ebeveynler ise bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir. Birinci ebeveyn *“çocuğumun gelişimi için, çünkü evde ve dışarıda farklı davranabiliyor. Dolayısıyla okul, aile, öğretmen üçlü olarak hareket etmek zorunda”* ikinci ebeveyn *“çocuğumun neler yaptığını, nerede nasıl davrandığını bilmek istediğim ve onun gelişimi için gereklidir”* derken üçüncü ebeveyn *“çocuğun gelişimini takip açısından arkadaşları nasıl? Bilgim olması açısından”* cevabını vermiştir.

Eğitim öncesinde ebeveynlerin, aile katılımının çocukları hakkında bilgi edinmek ve okul ortamında neler yaptıklarını görmek için önemli olduğuna inandıkları, eğitim sonrasında deney

2 ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin görüşlerinde fark olmadığı, ancak deney 1’de yer alan ebeveynlerin, kendilerini değerlendirme, yanlışlarının farkına vararak bunları düzeltme konusunda aile katılım çalışmalarının gerekli olduğuna inandıkları ortaya konmuştur.

Literatürde yer aldığı gibi aile katılım çalışmalarının amaçlarından birisi, çocuğun eğitimi ve gelişimi konusunda aileyi bilgilendirmektir (Aydoğan 2010:105). Ebeveynlerin deney ya da kontrol grubunda olmalarına bakılmaksızın aile katılım çalışmalarının çocukları hakkında bilgi edinmek için gerekli olduğunu düşündükleri görülmektedir. Ancak eğitim sonrasında deney 1 de yer alan ebeveynler, aile katılımının farklı bir yönüne dikkat çekerek, sadece çocuklarının eğitimi ve gelişimi konusunda bilgilenecek değil, kendi davranışlarını değerlendirme, yanlış davranışlarını düzeltme konusunda da katkıda bulunduğunu vurgulamışlardır. Aile eğitimleri sadece çocuğun delişimi ve eğitimini desteklemekle kalmamakta, aile açısından da pek çok kazanımlar sağlamaktadır. Anne babaların özgüvenini ve aile içi iletişimi güçlendirmekte, okul öncesi çocuklarının gelişimlerini desteklemek için onları bilgi ve becerilerle donatmaktadır (Lordoğlu 2008, 265). Dolayısıyla, aile katılım çalışmaları yoluyla aileler, kendileri ve becerileri konusunda güven kazanıp hem kendileri hem de çocukları için daha anlamlı amaçlar oluşturabilirler (Aslanargun 2007:).

Bu durumda, öğretmen tarafından uygulanan eğitim programının aile katılım çalışmalarının önemi konusunda ebeveynlerin bilinç düzeyini arttırdığı söylenebilir.

Kuşin (1991), Okul öncesinde aile ve okul aile iş birliği konulu çalışmasında ailelerin büyük bir çoğunluğunun okul aile işbirliği çalışmalarını çok önemli gördüklerini bulmuştur. Ebeveynlerin aile katılımının gerekli olduğuna inandıkları bulgusu ile örtüşmektedir.

Eğitim öncesinde deney 1, deney 2 ve kontrol gruplarında yer alan ebeveynlerin, aile katılımına ilişkin haber mektupları, telefon görüşmeleri, duyuru panoları, fotoğraflar, etkinlik dosyaları, geliş gidiş saatlerinin karşılaştıkları etkinlikler olduğu, eğitim sonrasında ise deney 1’de yer alan ebeveynlerin bu etkinliklere ek olarak konferans, eğitim semineri ve toplantı, bireysel görüşme ve ev ziyaretlerinin de karşılaştıkları uygulamalar olduğu ortaya konmuştur. Deney 2 ve kontrol grubunun cevaplarında her hangi bir değişikliğe rastlanmamıştır.

Ebeveynlere eğitim öncesi aile katılım çalışmalarının **ebeveyn olarak kendilerine** katkısı sorulmuş ve deney grubundaki ebeveynler şu şekilde belirtmişlerdir.

Deney I, *“Çocuğumun kimlere yakın olduğunu gördüm. Öğretmeni yakından tanımamızı, sınıf ortamını tanımamızı sağladı.”* (ebeveyn 1)

“Bilmediğim şeyleri öğreniyorum. Bilgi ediniyorum.” (ebeveyn 2)

“Çocuğumun görmediğim başka yönlerini görmem açısından önemli” (ebeveyn 3)

Deney II, *“Hem çocuğumun yaptıklarını görüyorum hem kendim bilinçleniyorum”* (ebeveyn1)
“Bilmiyorum” (ebeveyn 2)

“Çocuğumun yetenekli olup olmadığını görüyorum” (ebeveyn 3)

Kontrol grubundaki ebeveynler ise bu konudaki düşüncelerini şu şekilde belirtmişlerdir.

“ Yanlışlarımızı görmemizi sağlıyor” (ebeveyn 1)

“Görmediğim şeyleri, uygulama yönünden öğretmenden öğreniyorum” (ebeveyn 2)
“Çocuğuma nasıl davranacağım ile ilgili daha iyi bilgi ediniyorum. Kendime ders çıkardığım şeyler vardır” (ebeveyn 3)

Uygulanan aile katılım çalışmalarının ebeveyn olarak **kendilerine katkısını** eğitim sonrası tekrar sorulmuş ve deney grubundaki ebeveynler cevaplarını şu şekilde belirtmişlerdir.

Deney I, *“Aldığım eğitim semineri ve konferans ile yaptığım yanlışları gördüm ve yapmamaya başladım”.*(ebeveyn 1)

“Bildiğim şeylerin, sessiz kaldığım yerlerin yanlış olduğunu fark ettim ve yanlışlarımı düzeltme fırsatı buldum” (ebeveyn 2)

“Çocukların refleksleri konusunda aydınlandım ve çocuğumu ona göre değerlendiriyorum” (ebeveyn 3)

Deney II, *“Çocuğumun gelişimi ve ilkokula hazırlamada iyi oldu” (ebeveyn 1)*

“Çocuğumu yönlendirme ve görmediğim huylarını görmemde yarar sağlayabilir” (ebeveyn 2).

“Bilgilendiğim için çocuğumun gelişiminde etkili oldu” (ebeveyn3)

Kontrol grubundaki ebeveynler ise bu konudaki düşüncelerini şu şekilde ifade etmişlerdir.

“Sorunların çözülmesi daha kolay” (ebeveyn 1).

“Bilgilenmemi sağladı” (ebeveyn 2)

“Çocuklarımıza nasıl davranacağımız ile ilgili daha iyi bilgi ediniyorum kendime ders çıkardığım şeyler vardır” (ebeveyn3)

Eğitim öncesi ebeveynlerin aile katılım çalışmaları ile çocuklarını okul ortamında tanıma, çocukları hakkında bilgi edinme de katkı sağladığı, eğitim sonrasında ise deney 1 grubunda yer alan ebeveynlerin görüşlerinde kendilerini değerlendirme ve çocuklarının gelişimsel özelliklerinin farkına varmada katkı sağladığı yönünde değişiklik olduğu saptanmıştır. Kontrol grubunda ise herhangi bir değişikliğe rastlanmamıştır.

Işık (2007), yaptığı araştırmada okul öncesi eğitim kurumlarında gerçekleştirilen okul-aile işbirliği çalışmalarını anne-baba görüşlerine dayalı olarak incelemiştir. Okul aile işbirliği ile anne babaların çocuklarını daha bilinçli yetiştirebilecekleri ve çocuklarının eğitimine daha çok katkıda bulunabilecekleri ifade etmişlerdir.

Şahin (2004), yaptığı çalışmada anne babaların okul öncesi eğitim programına katılımlarına ilişkin görüşlerini incelemiştir. Çalışmanın sonucunda yapılan aile katılım çalışmaları ile ilgili olarak anne babaların çocuklarını ve okulu daha iyi tanıdıkları, okul ile aileler arasındaki ilişkinin daha da güçlendiğini ortaya çıkarmışlardır.

Aile katılım çalışmalarının çocuklarına katkısı konusunda ebeveynlerin görüşlerinin eğitim öncesinde çocukların sosyalleşme süreci ve farklı aile yapılarını tanıması, dil gelişimi ve öz güvenini arttırarak davranış değişikliği sağladığı ortaya çıkmıştır. Eğitim sonrasında Deney 2 ve

kontrol grubunun cevaplarında önemli bir değişiklik saptanmamıştır. Deney 1’de yer alan ebeveynlerin, kendilerindeki olumsuz davranışların farkına vararak düzeltme çabasına girmelerinin, çocuklarının özgüvenlerini ve gelişimsel özelliklerini desteklemede olumlu katkı sağlayacağı sonucuna ulaşılmıştır.

Lopez ve Caspe (2006), erken çocukluk dönemi eğitiminde aile katılımını incelemek amacıyla Harward aile araştırma projesi (HAAP-HFRP) geliştirmişler ve doküman incelemişlerdir. Araştırmada, aile katılımı ile çocukların akademik başarıları ve sosyal gelişiminin erken çocukluktan yüksek eğitime kadar etkilendiği sonucuna ulaşılmıştır.

Vural (2006), okul öncesi eğitim programlarındaki duyuşsal ve sosyal becerilere yönelik hedeflere uygun olarak hazırlanan aile katımlı sosyal beceri eğitimi programının çocuklarda sosyal becerilerin gelişimine etkisinin incelendiği araştırmada, çocukların sosyal becerilerinin gelişiminde ve ailelerin aile katılımı deneyimlerini arttırmada etkili olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim öncesinde aile katılım çalışmalarının öğretmene katkısını ebeveynlerin genel olarak bilmedikleri, ancak eğitim sonrasında deney 1 de yer alan ebeveynlerin görüşlerinde, öğretmen-ebeveyn iletişimini güçlendirme ve kendilerini tanıma fırsatı sağlayacağı yönünde değişiklik olduğu ortaya çıkmıştır.

Eğitim öncesi ve eğitim sonrasında, Deney 1, deney 2 ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin daha çok öğretmenlerden çocuklarının yaptıkları hakkında bilgilenmek ve çocuk gelişimi konusunda bilinçlenmek yönünde beklentilerinin olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Işık (2007), anne babaların en çok, kurumda yapılan etkinlikler ve çocuğun içinde bulunduğu gelişim dönemi hakkında bilgilenmek ve öğretmen-anne-baba-çocuk arasındaki iletişimin daha iyi olması beklentileri içerisinde olduklarını ortaya koymuştur.

Yazıcı ve diğerleri (2005), ailelerin okul öncesi eğitim kurumlarında uygulanan aile katılım çalışmaları ile ilgili görüş ve yapılan çalışmalara yönelik beklentilerini incelemiştir. Araştırma sonucunda, ailelerin okul öncesi eğitim kurumlarında yapılan aile katılım çalışmalarında yer almak istedikleri, en çok bireysel görüşmeleri tercih ettikleri, düzenli olarak haber mektupları gönderilmesini istedikleri ve öğretmenlerin ev ziyaretleri düzenlemelerine yönelik beklentilerinin olduğu saptanmıştır.

Yapılan araştırmalar, araştırmanın ebeveyn beklentileri ile örtüşmektedir. Ebeveynler çocuklarının eğitiminin her aşamasında olma istemekte ve gelişimleri hakkında daha çok bilgiye sahip olmak istemektedirler.

Aile katılım çalışmaları uygulamalarında, ebeveynlerin uygun zamanlarının olmaması, çocuk sayısının fazla olması ve mekân eksikliği nedeniyle katılımın sağlanmasında öğretmenin güçlüklerle karşılaşabileceği, eğitim sonrasında ise, öğretmenin ek bir elemana ihtiyaç duyabileceğini ve ailelerin sosyo kültürel seviyesinin eşit olmamasının öğretmen için güçleştirici koşul olabileceği ebeveyn görüşleri sonucunda ortaya konmuştur.

Eğitim öncesinde deney1, deney 2 ve kontrol grubundaki ebeveynlerin aile katılımında herhangi bir zorlaştırıcı koşullarının olmadığı, eğitim sonrasında ise, deney 1 ve deney 2 grubunda yer alan iki ebeveynin çalışıyor olmalarının zorlaştırıcı koşul olduğu diğer ebeveynlerin ise zorlaştırıcı koşullarının olmadığını sonucuna ulaşılmıştır.

Eğitim sonrasında deney 2 ve kontrol grubunda yer alan ebeveynler aile eğitimi yapıldığı takdirde çalışmalara katılma konusunda zorlaştırıcı koşullarının olmayacağı yönünde görüş bildirmişlerdir. Deney 1 de yer alan ebeveynler ise aile eğitimi sürecinde yaşanan hastalıkların ve eşinin farklı bir ilde çalışıyor olmasının kendisi için güçleştirici koşul olduğunu ifade etmişlerdir.

Deney 2 ve kontrol grubunda yer alan ebeveynlerin aile eğitimi yapıldığı takdirde katılabileceklerini belirtmişlerdir. Deney 1 de yer alan ebeveynlerden biri aile eğitimi sürecinde yaşanan hastalıkların ve eşinin farklı bir ilde çalışıyor olmasının kendisi için güçleştirici koşul olduğunu belirtmiştir. Diğer iki ebeveyn ise, katılımlarını güçleştiren bir koşul olmadığını ifade ettikleri ortaya konmuştur.

Yılmaz ve diğerleri (2008), çalışmalarında ana-baba okulu programını katılımcı görüşlerine göre değerlendirmişlerdir. Genel olarak katılımcıların ana baba okulu seminerlerine düzenli olarak katılma eğiliminde oldukları görülmüştür. Bu sonuç ebeveyn eğitimi düzenlenirse, ebeveynlerin katılmada istekli olabilecekleri yönündeki görüşlerini destekler niteliktedir.

Gözleme İlişkin Bulgular

Öğretmen a'nın E.E.P'nı uygulama sırasında 1, 2, 5, 8, 10. oturumlar, programın uygulama sürecini görmek amacıyla araştırmacı tarafından gözlemlenmiştir. Gözlem sırasında gözlem formları ve video kayıtları tutulmuştur.

Gözlem sonuçlarında öğretmenin, eğitim ortamını önceden düzenlediği, konuya ilişkin kullanacağı materyalleri önceden hazırladığı, eğitim programını uygularken programda yer alan aşamaları takip ettiği gözlemlenmiştir. Ancak, öğretmenin özellikle power point sunumu esnasında monoton bir anlatım sergilediği, ilk oturumlarda ebeveynlere pekiştireçler vermediği, konu bitiminde geri bildirimlerde bulunmadığı tespit edilmiştir. Bunun nedeni olarak, öğretmenin daha önce ebeveyn eğitimi yapmamasından kaynaklandığı düşünülebilir.

İkinci ve beşinci oturumlarda kullanılan konuşma halkası ve yuvarlak masa tekniği amacına uygun gerçekleştirilememiştir. Sınıfların sıralardan oluşması tekniğin uygulanmasında zorluk yaşanmasına neden olmuştur. Bu nedenle, E.E.P. eğitim ortamlarının farklı şekillerde düzenlenebilecek masa ve sandalyelerden oluşmasına dikkat edilmelidir. Ayrıca 10. oturumda olumsuz davranışlarla ilgili video gösteriminde ses düzeninin yeterli olmaması ve eğitimin çocukların okulda oldukları ders saatleri içerisinde yapılması nedeni ile tam olarak izlenememiştir. Ebeveyn eğitimlerinin ders saatleri dışında yapılması ya da gürültüden uzak bir ortamda gerçekleştirilmesi sınıf içi etkileşimin ve kullanılan materyallerin amacına ulaşması için daha uygun olabilir.

ÖNERİLER

Ebeveynlere Yönelik Öneriler

Ebeveynlerin, çocuğun okula başlamasıyla birlikte farklı bir sorumluluk üstlendikleri unutulmamalıdır. Bu nedenle, ebeveynlerin de bazı hususlara dikkat etmesi gereklidir;

- Ebeveynler, çocuğun tüm sorumluluğunun okul ve öğretmenin olduğunu düşünmemelidirler. Okulda gerçekleştirilen her türlü etkinliğe katılma konusunda çaba gösterebilirler.
- Çocuğun olumlu ya da olumsuz etkileyebilecek durumların öğretmenle paylaşılması, eğitim öğretimin etkinliğini artırabilir.
- Toplantı, seminer, konferans gibi davetlere katılım konusunda hassasiyet göstermeleri ve diğer velileri de bu konuda organize etmeye çalışmaları katılımın artırılmasında etkili olabilir.
- Ebeveynler, sorunların çözümünde tek çözüm kaynağını kurum veya öğretmen olarak görmeyip kişisel olarak katkı sağlayabilecekleri yollar önerebilirler.
- Çocuğun sorumluluğunun yalnızca anneye ait olmadığı bir gerçektir. Genel olarak okulla ilgili etkinliklere katılan anneler, babaların da bu sorumluluğun bir parçası olarak katılımlarını teşvik edebilirler.
- Ebeveynler, öğretmenin teklifini beklemeden kendi yetenek ve ilgileri doğrultusunda eğitim çalışmalarına katkı sağlayacak öneriler getirebilirler.
- Ebeveynlerin, öğretmenin çabalarını destekleyici tutumlar sergilemesi olumlu bir atmosfer oluşmasında etkili olacaktır. Unutulmamalıdır ki, okul ve aile arasında kurulan işbirliği ne kadar fazla olursa, çocukların eğitim öğretimi ile ilgili hedeflere ulaşmada da başarı oranı artacaktır.

Araştırmacılara Yönelik Öneriler

Bu çalışmada, okul öncesi dönemde aile eğitim ve katılımı çalışmaları incelenmiştir. Benzer bir konuda çalışmak isteyen araştırmacıların çalışmalarına rehber olması amacıyla şunlar önerilebilir;

- Aile eğitimi etkinliklerine katılmış ve katılmamış anne-babaların, çocuklarıyla etkileşim ortamları değerlendirilebilir.
- Küçük bir örneklem grubuyla çalışılan bu nitel çalışma, daha büyük bir örneklem grubu ele alınarak tekrarlanabilir.

KAYNAKLAR

Aral, N. (2001). Okul Öncesi Eğitimin Yaygınlaştırılmasında Farklı Modeller. Ankara Üniversitesi Ev Ekonomisi Yüksek Okulu Anaokulu/Anasınıfı Öğretmenleri El Kitabı. Rehber Kitaplar Dizisi. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

- Arabacı, N. (2003). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Sınıf İçi Etkinliklere Katılan Ve Katılmayan Annelerin Okul Öncesi Eğitim Hakkındaki Bilgilerinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Argon, T. ve Akaya, M. (2008). Ebeveynlerin Okul Öncesi Eğitimi ve Okul Öncesi Eğitim Kurumlarına Yönelik Görüşleri. Kastamonu Eğitim Dergisi. 16(2) 413-430.
- Aslanargun, E. (2007). Okul Aile İşbirliği ve Öğrenci Başarısı Üzerine Bir Tarama Çalışması, Sosyal Bilimler Dergisi, 18, 119-135.
- Atabey, D. (2008). Yönetici Öğretmen Aile İletişim ve İşbirliği Aracı Geçerlilik Güvenirlilik Çalışması ve Okul Öncesi Eğitim Kurumlarındaki Yönetici, Öğretmenler ile Aileler Arasındaki İletişim ve İşbirliğinin Yönetici, Öğretmeni Aile Bakış Açısına Göre İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Aydoğan, Y. (2010). Okul Öncesi Eğitim Programlarında Aile Katılımı. T. Güler (Ed.) Anne-baba Eğitimi. Ankara: Pegem A Akademi s: 104-140.
- Berkman, S. (1990). Erken Çocukluk Eğitimde Farklı Modeller. Seminer Unicef Bildirileri. Eylül, 10-14. İstanbul.
- Caspe, M. and Lopez M.E. (2006). Family Involvement in Early childhood education. Harward Family Researc Project no: 1 in A series.
- Çağdaş, A. ve Z. Seçer. (2006). Anne-Baba Eğitimi. Ankara: Kök Yayıncılık.
- Epstein L. (2002) School, Family and Community Partnership: Caring For The Children We Share. California: Corwin Pres.
- Fraser, J. (2001). "Home Visiting Revisited" <http://www.dil.sched.pitt.edu/ocd/publications> adresinden 12.04.2009 tarihinde alınmıştır.
- Işık H. (2007). Okulöncesi Eğitim Kurumlarında Gerçekleştirilen Okul-Aile İşbirliği Çalışmalarının Anne-baba Görüşlerine Dayalı Olarak İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Eskişehir.
- Kuşin, İ. (1991). Okulöncesinde Aile ve Okul İşbirliği. 7. Okul Öncesi Eğitimi ve Yaygınlaştırılması Semineri. İstanbul: Ya-pa Yayınları, 74-77.
- Mahoney, G., Kaiser, A., Girolameto, L., Macdonald, J., Robinson, C. Safford, P. and Spiker, D. (1999). Parent Education in Early İnvervention: A call for a renewel Focus. TECSE, 19(3)131-140.
- Temel, Z.F., Aksoy, A., ve Kurtulmuş, Z. (2010). Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılım Çalışmaları. Z.F.Temel (Ed) Aile Eğitimi ve Erken Çocukluk Eğitiminde Aile Katılımı Çalışmaları. Ankara: Anı Yayıncılık ss: 328-357.
- Türnüklü, A. (2001). Eğitim Bilim Alanında Aynı Araştırma sorusunu yanıtlamak için Farklı Araştırma Tekniklerinin Birlikte Kullanılması. Eğitim ve Bilim 26(120), 8-13.

Köksal Eğmez, F.C. (2008). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Ailenin Eğitime Katılımı (Kocaeli’nde Beş Anaokulunda Yapılan Araştırma), Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.

Kuzu, N. (2006). Okul Öncesi Eğitim Kurumlarında Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarının Anne Davranışları Üzerindeki Ve Annelerin Okul Öncesi Eğitime Yönelik Görüşlerine İlişkin Etkisinin İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.

Lordoğlu, K (2008). İnsan, Toplum, Bilim, 4. Ulusal Sosyal Bilimler Kongresi 1995- Bildirileri içinde (s. 233- 257). İstanbul: Kavram Yayınları.

Özışıklı, I.S. (2008). A Study Of Parent Involvement In The Bogaziçi University Preschool Center. Yüksek Lisan Tezi Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.

Sweet, M.A. and Appelbown, M.L. (2004). Is Home Visiting an Effective Strantegy A Meta-Analyic Review of Home Visiting Programs for Family With Young Children. Child Development, 75(5)1435-1436.

Şahin Tezel, F. (2004). Anne Babaların Okul Öncesi Eğitim Programlarına İlişkin Görüşlerinin İncelenmesi. I Uluslararası Okul Öncesi Eğitim Kongresi Bildiri Özetleri Kitabı. İstanbul: Ya-Pa Yayınları.

Temel, Z.F. ve Çatlık, İ. (2002). Alternatif eğitim: ev okulu uygulamaları (home schooling). Erken Çocukluk Gelişimi ve Eğitimi Sempozyumu Bildirileri Ankara: Kök Yayıncılık s: 21-33.

Temel, Z.F. ve Ömeroğlu, E. (1993). Türkiye’de Okulöncesi Eğitimin Yaygınlaştırılmasında Aile Eğitimine Dayalı Modeller. Ankara: Okul öncesi Eğitimi. Okul Öncesi Eğitimi Genel Müdürlüğü.

Tezel Şahin F. ve Özyürek A. (2010). Anne Baba Eğitimi ve Okul öncesinde Aile Katılımı. İstanbul: Morpa Kültür Yayınları.

Tezel Şahin, F., İnal, G. (2007). Okul Öncesi Eğitime Aile Katılımının Öğretmen Ve Okul Üzerine Etkisi Eğitimde Yeni Yönelimler IV Yapılandırmacılık Ve Öğretmen<<http://www.tevfikfiktret-ank.k12.tr/haber/bildiri/1-5%20Giri%C5%9F.pdf> adresinden 12.06.2009 tarihinde alınmıştır.

Vural, D.E. (2006). Okul Öncesi Eğitim Programındaki Duyuşsal Ve Sosyal Becerilere Yönelik Hedeflere Uygun Olarak Hazırlanan Aile Katımlı Sosyal Beceri Eğitimi Programının Çocuklarda Sosyal Becerilerin Gelişimine Etkisi, Yüksek Lisans Tezi Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Yang, S.L. (2005). Parents And Teachers Perceptions Of Roles, Effectiveness, And Barriers Of Parent Involvement İn Early Childhood Education İn Taipei Of Taiwan Ph.D Thesis Faculty Of The School Of Education Spalding University.

Yazıcı, Z., Begümhan, Y. ve Güzeller, C. (2005). Ebeveynlerin Okulöncesi Eğitimde Uygulanan Aile Katılım Çalışmalarından Beklentileri. Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi Mesleki Eğitim Dergisi. 78 13) 63-76.

Yılmaz, S., Çengel, R., ve Vural, D. (2008). Gökkuşığı Projesi” Kapsamında Gerçekleştirilen Ana-Baba Okulu Programının Katılımcı Görüşlerine Göre Değerlendirilmesi. Uluslararası Çocuk, Aile ve Okul Bağlamında Okul Öncesi Eğitim Kongresi. 30 Nisan-03 Mayıs Trabzon. s: 234-245.